

ИДЕОЛОГИЯ ВА ҲАЁТ

АГИТАТОР
ДАЛА КЕЗАДИ

Республикамиз ҳўжаликларининг деҳқонлари жорий йилда алоҳида ғайрат-шижоат билан меҳнат қилмоқдалар. Улар Бутуниттфоқ XIX партия конференцияси шарафига зиммаларига юксак социалистик мажбуриятлар қабул қилишляпти. Заршунослар мавжуд имкониятлардан унумли фойдаланиб, асосий эътиборни чигитни тез ва соз экиб олишга қаратишмоқда. Кўпсонли агитаторлар, пропаган-дистлар ҳам бободоҳқонга ҳамкор ва мададкор. Улар ўз фаолиятларини оммавий-сиёсий ишлар маркази — дала шийпонларига кўчириб, ишининг муваффақиятини идеоло-гик жиҳатдан таъминлашга алоҳида эътибор беришляпти.

«Тангир Боймуродов — Булунгур районидagi «Ғалаба-нинг 40 йиллиги» совхозининг бригада бошлиғи. У моҳир ташкилотчи, тадбиркор ва ташаббускор коммунист сифатида кўпчиликка танилган, — деб ёзди жамоатчи мухбир М. Қодиров. «Иброт олса арзийди» сарлавҳали мақоласида. — Мураббий шогирдлари билан 117 гектар ерда деҳқончилик қилиб, давлатга ўзум ва мева топши-риш планларини ҳамиша зиёди билан адо этмоқда. Айниқ-са ўтган йилги натижалар кўвончли бўлди. Халқимизга 790 тонна ўзум, 120 тоннадан зиёд олма ва беҳи тортиқ қилинди.

Бригада меҳнатсеварлари ўзаро талабчанликни янада ошириб, янги чўққиларни кўзлашляпти. Мақсадга эришил-да Тангир Боймуродовнинг омилдорлиғи, ҳар қандай шароитда ҳам ишининг қаловини топа билиши муҳим омил бўляпти. Ташаббускор коммунист тарғибот-ташвиқот иш-ларини намунали олиб борапти. Жумладан, республика агросаноат комплекси ҳодимларининг курултойи материал-лари моҳиятини кишиларга чуқур сингдирмоқда. Ердан, техникадан, минерал ва маҳаллий ўғитлардан тежаб-тер-габ фойдаланишнинг иқтисодий афзалликларини илгорлар таърибаси асосида тушунтирмоқда. Унинг жоюқларини туфайли оилавий пудрат кенг жорий этиляпти».

Сурхондарёлик жамоатчи мухбир Ж. Давлатов эса Жарғўйрон районидagi «Партия XXII съезди» колхозин-ининг Ф. Имомов бошлиқ пахтачилик бригадасида амалга оширилётган ибратли тадбирлар ҳақида хикоя қилади. Таъкидлашчида, ҳеч партия ташкилотини тарғибот ва таъ-виқот ишларининг таъсирчан усулларидан самарали фой-даланяпти. Дала шийпони деҳқонларининг иккинчи уйига айлганган. Ёш-отроғ саранжом-саршида. Кўрнарли ерлар-да давзаткор шпорлар, бригаданин 1988 йилги социали-стик мажбуриятлари. Деворий газета, жанговар варақа вақ-тида чиқариляпти. Белгиланган тадбирларга кўра лек-ция ва суҳбатлар, савол-жавоб кечалари мунтазам ўтқа-зиляпти.

Бригада томоғра кўжалигидан унумли фойдаланиляпти. Бу ерда помидор, қарам, картошка, пизэ, турли реза-ворлар етиштириляди. Токзорлардан олинган ҳосилнинг бир қисми шаҳарликларга сотилияпти. Заршунослар ўз-ларига яратилётган ғамхўрликка жавобан фидокорона меҳнат қилишмоқда. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг IX пленуми материаллари муҳокама сита бағишланган йилгида улар бу йил ҳар гектар ердан камида 40 центнердан, оқ олтин етиштиришга сўз берди.

Идеология ҳодимларининг ибратли фаолиятлари, бош-ланғич партия ташкилотларининг иш усул ва усулблари, партия ва халқнинг асл фарзандлари, Бутуниттфоқ XIX партия конференцияси шарафига бошланган ватанпарвар-лик ташаббуслари ҳақида. Сирдарёдан А. Умурзоқов, Т. Жамол, Хорамзод О. Жуманиёв, Р. Хасанов, Тош-кентдан А. Инсаров, М. Қасимов, С. Хасанов, П. Эргашев, Бухородан А. Бозоров, Э. Латипов, Намангандан Н. То-жибоев, А. Асқоров, Н. Қодиров, К. Бекмурзаев, Т. Қўзи-боев, Қ. Акбаров, Фарғонадан У. Қўбониров, Д. Абдура-хмонов, М. Ҳамидханов, Н. Бекмамбетов ўртоқлар ҳам хат-хабарлар йўллаган.

«Тўрақўйон районидagi «Ўзбекистон» колхозининг клу-бда атеистик темада кеча ўтказилди. Наманган давлат педагогика институтининг доценти Э. Шарипов «Дин ҳақ-даш учун афғондор» мавзуда лекция ўқиди. Олимлар кеча иш-тирокчилирининг саволларига жавоб қайтардилар. Моҳир лекторлар М. Турдубеков ва З. Мамановлар кўжалида атеистик тарғиботни қўчайтириш, янгиқа аналларни ҳаётга кенг жорий этиш борасида амалга оширилётган ишлар, ечимини кўтаётган муаммолар ҳусусида атрофли-ча тўхталдилар».

Бу сатрлар жамоатчи мухбир С. Токжобеонинг «Атеис-тик кеча» сарлавҳали мақоласидан олинди. Муаллиф баъ-зида муҳим ишда расмиятчиликка, мавсумийликка йўл қўйилганлигини танқид қилиди.

Хатлар таҳлили шуни кўрсатадики, ҳали баъзи меҳнат коллективларида Ўзбекистон Компартияси Марказий Ко-митетининг III, V пленумлари талаблари даражасида иш юритилётгани йўқ. Буни журналист В. Носировнинг «Расмиятчилик оқибати» сарлавҳали мақоласидан ҳам кўриш мумкин.

«КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил июль пле-нуми маълуматда тўб иқтисодий ислохотни амалга оши-ришининг аниқ вазифаларини белгилаб берди, — деб таъ-кидлайди муаллиф. — Бу кадрларнинг билими, таъриба ва ташкилотчилиғига, қўндалик меҳнатига кўп жиҳатдан боғлиқ. Шу босишдан партия маорифи ва иқтисодий таълим системасидаги машғулотлари жонли, қизиқарли, тинг-ловчиларнинг тўла иштирокида ўтказишга алоҳида эъти-бор бериляпти. Аммо Қўзилтепа районидagi «Москва» колхози партия комитети муҳим ишга панжа орасидан қарайпти. Машғулотлар баъзида ўз вақтида ўтмайди. Пропагандист кадрларни танлаш, уларнинг билим ва ма-ҳоратларини ошириш, илгорлар таърибасини кенг омла-лаштириш ҳеч кимнинг эсига келмайпти. Шу босишдан куйи бўғинларда уюшқоқлик, ўзаро талабчанлик муҳити қарор топмаган. Мавжуд имкониятлардан унумли фойда-ланилмаётти. Ўтган йили трактор паркида уч тоннадан ортиқ ёнилғи исроф қилинди. Қатор бригадалар давлатга пахта топшириш планини бажармади.

Айрим бригадаларнинг ҳеч партия ташкилотлари сабоқ-лардан тўри хулоса чиқармапти. Дала шийпонларини мавсумга тайёрлаш, тарғибот ва таъвиқот ишларини на-мунали йўлга қўйиш қўнғилдагидек эмас. Бу аллозда пахтачиликдаги қўнғилкача чек қўйиб, тармоқда тўб бу-рилишга эришиш мумкин эмас».

Самарқандлик М. Қосимов, Ш. Шералев, Р. Хуснид-динов, С. Холмуқов, В. Шамсиев, сирдарёлик И. Бобоев, У. Саидов, А. Умрзоқов, тошкентлик Т. Акбаров, бухоро-лик Т. Хусенов, ҚАССРдан Т. Юсупов ва бошқалар ҳам долзарб мавзуларда мақолалар йўллаган. Биз газе-та-мизга янада ўқимшли, мазмунли қилиб чиқаришга ўзи-нинг муносиб хиссасини қўшаётган бош мухбирларимизга самимий миннатдорчилик билдирамыз. Улардан янги хат-хабарлар кутамиз.

АГРОСАНОАТ
ХАБАРЛАРИ

ПУДРАТ
ЎРГАТМОҚДА
Андижон области-
даги Карл Маркс номи-
ли совхозининг К. Ра-
химов бошлиқ мақса-
дхўрликлар брига-
даси кўрғоқчил ади-
рларда экиннинг тутати-
ши билан уларнинг
бахтига ёмғир ёғиб
берди.

— Энди қўшнча
сув бериб ўтирмай, қў-
чаларни тўла равиш-
да ундириб оладиган
бўлади, — дейди ишонч
билан бригада бошли-
ғи. — Бу эса пир-
вард маҳсулот танна-
рига таъсир қилмай
қолмайди.

Бригадада 25 гек-
тар ер бўлиб, 7 та
оилавий эвенога бри-
гитилган. Пудрат ту-
файли деҳқонлар ҳар
бир тийинини ҳисобла-
шга мажбур бўлишмоқ-
да. Шу сабабли экин-тин-
ки ишларини энг қисқа
муддатларда тўғалди-
лар. Ерга юқори ҳосил-
лиқ Югославия гйбриди
ташланди.

Бригада аъзолари
Бутуниттфоқ XIX пар-
тия конференцияси ш-
арафига ҳар гектар ер-
дан 80 центнердан дон
етиштиришга қўлайди,
энг муҳимини унинг та-
нарихнин кескин қамай-
тиришга аҳд қилилар.

ТАҚИР ЕРЛАРДА

Беруний номи сов-
хозининг анчадан бери
бўш ётган ерларида
янги бег пайдо бўлди.
Ажратилган юз гектар
еринин ярида ҳозир-
нинг ўндаёқ қўчалар
гуркираб ўса бошладилар.
Жданов номи колхоз-
да 10 гектарлик ўрик-
зор барпо қилинди.
Бундай бег «Комму-
низм» колхозида ҳам
бунёд этилди.

Поп районига бу
йилги баҳор фаслида
мевали боғлар майдо-
ни 300 гектар қўлайди.
Район боғбонлари ай-
ни вақтда эски боғлар-
ни ҳам қайта тикла-
моқдалар: қўриётган
дарактар ўрнига сер-
хосил қўчалар ўтқа-
зишмоқда. Бу йил
район ҳосилдорлигини
кўпайтириш ҳисобига
ўтган йилга қараганда
деярли бир ярим ба-
равар кўп, бир ярим
минг тонна мева олади.

УРУҒЛИК
ЖУНАТИЛМОҚДА

Сурхондарё области
пахта заводлари ўзла-
ри тайёрлаш уруғли-
ни ҳўжаликларга жуна-
та бошладилар. Пахта-
кор ҳўжаликлар улар-
дан бу йил 15,5 минг
тонна уруғлик олади-
лар. Шунча уруғлик
мабодо зарур бўлиб
қолса, қайта экишга
ҳам етади.

Бу йил областдаги
пахта майдонларининг
ярмига янгиқа толали
навлар экилади. Ма-
ҳаллий селекциячилар
ярратган «Термиз-14»
навида афзаллик бе-
риди. Бунда тўқима-
чиларнинг истаклари
ниобатга олинди. Ҳо-
зининг ўндаёқ СССР
Енгил саноат минис-
трлигининг турли кор-
хоналаридан келаси йил
ҳосилига етарли равиш-
да буюртмалар тушиб
бўлди.

ЎЗТАГ.

Салима Ғоиева — Навоий
номи колхозининг Терак участ-
кисидagi «Ғўнча» боғлар ба-
ғчаси тарбиячи. Ҳақиқийлоқ-
лари унга катта ишонч били-
риб, сўнги чакрида ҳақ
депутатлари Задарё район Со-
ветига депутат қилиб сайлаш-
ти. Ташаббускор мураббий тез-
тез савловчилар билан учра-
шиб, уларнинг турли илтимос-
ва тақлифлари, топшириқларини
кўнғилдагидек адо этмоқда.
«Депутат қабули» кўнида эса
кўпчилик аризаларини икбий
ҳал этапти.

СУРАТДА: С. Ғоиева.

А. БУРХОНОВ фотоси.

Оғозда Уматов Янгийўл районидagi «Интернационал»
колхозида иқтисодчи бўлиб ишляди. Ҳўжаликда ҳисоб-
китоб ишларини намунали олиб боришда унинг ҳиссаси
катта. Бултўр колхозда рентабеллик пландаги 17 про-
цент ўрнига 44 процентни ташкил этди. О. Уматов ақия-
да бўлиб ўтган колхозчиларнинг Бутуниттфоқ съездида
делегат сифатида қатнашди.

СУРАТДА: О. Уматов (ўртада) механизатор Нажиб
Айвазов (чапдан), бош инженер Александр Шек, трак-
торчи Азиз Амруллоев ва колхоз правленисининг раиси
Илёс Зуфаровга съезддан олган таасуротларини гапи-
риб бермоқда.

Р. ГАЛИЕВ фотоси.

Диққат: янгилик!

АТОМ... КАРТОШКАНИ
САҚЛАЙДИ

Дермисин атом асри деб
бекиб айтишляпти. У инсои
саломатлигини тиклашда,
электр нувати ишлаб чиқа-
ришда, илмий-тадқиқотларда —
хуллас, тинч мақсадларда то-
бора кенг қўлланилмоқда.

Атомнинг иқшлов ҳўжаликда
ҳам хизмати борми? Ҳа, агро-
саноат комплексидagi муҳим
вазифалардан бири — озик-
овқат маҳсулотларини сақлаш
ва консервляшда уни иш-
латса бўлади.

Маълумки, инсоният қадим
замонлардан бери табиий кон-
сервантлар — қўш нури ва
туздан фойдаланиб келди.
Озик-овқатларни улар ёрдами-
да қуритиш жараяни иониза-
ция деб аталади. Лекин булар
маҳсулот мулкка қирмасли-
гига қаролат беролмайди.
Олимларнинг фикрича, бунга
изотоплар ёрдамида эришиш
мумкин.

Янгиликнинг ҳаётдан ўз
ўрини топиши ҳақида қийин
кечди. Озик-овқат маҳсулот-
ларини консервляш ва ўзоқ
сақлашда замонавий усуллари
қўлланиш ҳам осон бўлмаган.
Бундай кевларда қишга эски-
лик афзалдек туюлади. Маса-
ли, микробларни иссиқлик
ёрдамида ўлдириб 1790 йилда
кашф этилган. Лекин у 60 йил-
дан кейингига амалиётда иш-
латила бошланди. Ёки маҳсу-
лотларнинг мулкати усули 1842
йилда тақлиф қилинганди.

Аммо Европа мамлакатларида
орадан 40 йил ўтгач, АҚШда
эса 80 йилдан кейин ундан
фойдаланишга кенг миқёсда
киришилди. Инглизлар саба-
бот, меваларни кўпроқ карбо-
над ангидрид ва кармоз кис-
лород муҳитида сақлаш лойи-
ҳасини 1929 йилдаёқ ишлаб
чиқарганди. Бу чиритувчи бак-

А. НИКОЛАЕВ.

БОҒ-РОҒЛАР
САҲОВАТИ

Республикада етишти-
риляётган ширин-шакар
нъматлар нафақат иттифоқи-
мизда, балки мамлакатимиз-
дан ташқарида ҳам маълум
ва машҳур. Бу бобон ва
соҳибкорларимиз, саҳоватли
ўлкамиз кишилари учун жу-
да ёқимли, шу билан бирга
масъулиятларидир. Лекин та-
олиш кераки, кейинги йил-
ларда бег ва тоқзорларда
эътибор сўсайиб, янгиларни
барпо этиш топшириқлари
бажарилмаяпти. Мавжуд ме-
вазорларни қайта тиклаш,
хатосини тўлдириб, ҳўраки
нав тоқзорлар, данак мева-
ли боғларни қўпайтириш иш-
лари пайсалга солинмоқда.

Мисолларга мурожаат
этайлик. 1986 йилда респу-
блика бўйича 6.800 гектар ўр-
нига 4.200 гектар бег, 4.200
гектар ўрнига 2.300 гектар
тоқзор яратилди. Ёки бул-
тур мўлжалдаги 2.800 гек-
тар ўрнига 525 гектар бег,
3.600 гектар ўрнига 209 гек-
тар тоқзор реконструкция
қилиндики, бунинг ҳеч
нарсаси билан оқибат бўлмай-
ди. Айрим жойларда эса ҳа-
то улар бўзиб юборилди, ўр-
нига бошқа экинлар экилди.

Камчиликлар шунга эмас.
Камҳосилининг асосий са-
бабларидан бири бег ва тоқ-
зорларнинг тўқлиқ бўлмаган-
лиғидир. Айни пайтда на-
рийб 30 процент бег ва тоқ-
зор жуда сийрак бўлиб, ҳа-
толарини тўлдириб зарур.
Қолаверса, навлар турлича
касалик ва зараркундал-
ларга қарши ўз вақтида са-
марали курашилмайди, мав-
жуд тоқзорнинг эса деярли
ярми симбағазларга қўтари-
лган. Ҳар йили хато жой-
ларга ўтқазилган ниқоллар
қаровсизликдан қуриб нобуд
бўляпти.

Шулар натижасида ўтган

Муаммо кўндаланг қўйилади

ТУПРОҚНИНГ ЖОНИ
БОРЛИГИНИ УНУТМАЙЛИК

Саноат ишлаб чиқариши ва
қишлоқ ҳўжалиғи ривожлан-
ган сайин заминга тобора кўп
химиявий моддалар тушмоқ-
да. Бунга энг аввало мине-
рал ўғитлар, дориворлар,
оқова сув, саноат ҳамда маи-
ший чикиндилар, транспорт
ишлатётганда акрალიб чиқа-
рилган бирикмалар тааллуқли.
Тупроқни ифлослантирувчи
бу моддаларнинг аксарияти
жуда барқарор бўлиб, тўпла-
ниб қолиши ва маълум ша-
роитларда атроф муҳитига—
сувга, ҳавога, ўсимликларга
ўтиши мумкин. Шу тариқа
ифлосланган тупроқ аҳоли
соғлиғига, санитария шароит-
ларига бевосита ёки билвоси-
та салбий таъсир кўрсатади.

Фторидлар ана шундай
бирикмаларнинг асосийи
хисобланади. Фтор элементини
химиявий жиҳатдан жуда
актив ва ўсимликларда, ҳай-
вонлар организмидида кенг тар-
қалган.

Саноат корхоналарининг
чиқатдан тўтунлар таркиби-
да кўпчилик нафақат фторли
водород, балки фторли кремний
ва бошқа бирикмалар,
масалан фторли органик би-
рикмалар, фторли чанглар
ҳам учрайди. Кейинги йил-
ларда фторли бирикмалардан
саноатда фойдаланиш кен-
гайланганлиги оқибатда ўси-
мликларнинг фторли газлардан
зарарланиши тобора кўп ку-
затишмоқда. Йиринк саноат
марказлари, шунингдек алю-
миний, эмал, ойна, фосфорли
қазилмаларни қайта ишлаш
заводлари теваригидagi туп-
роқ ҳамда ўсимликлар тар-
кибидида фтор миқдори 10—
100 баравар кўпайиши
мумкин.

Фосфорли ўғитлар ишлаб
чиқарилган заводлар атро-
фида одамлар ва ҳайвонлар-
нинг флюороз касаллиғига
чаллиниш кузатилади. Чўки
бу зонадаги ўсимликлар, туп-
роқ ва ҳавода фтор миқдори
нормадан тахминан 20
баравар ошиб кетади. Алю-
миний заводлари районидида ўси-
мликлар бошқа жойлардагига
қараганда 500 баравар кўп
фтор ютадилар ва оқибатда
ҳайвонлар учун қучли за-
рарланган озуқа бўлиб қо-
лади.

Жониворларнинг қўндалик
рационидagi ҳар килограмм
озуқа таркибидида қўндагича
миқдорда фтор бўлишига йўл
қўйилади: қўйлар учун 50,
сигирлар учун 30, қўчқалар
учун 70, отлар учун 90, то-
вуқлар учун 150 милли-
грамм. Агар сигирларга ўзоқ
вақт ҳар килограмми тарки-
бидида 30—50 миллиграмм
фтор бўлган озуқа едиларса,
улар флюороз касаллиғига
чаллинадилар. Озуқа таркиби-
даги фтор миқдори 300 мил-
лиграммдан ошса, улар но-
буд бўладилар.

Фторнинг зарарли таъсири
оқибатда ўсимликларда мо-
да да алмасуви бузилади, ил-
диэларнинг ўсиши сўсайди,
баргларнинг нафас олиши,
фотосинтез жараянининг жа-
даллиғи пасайди, умуман
қишлоқ ҳўжалиғи экинлари-
нинг ҳосилдорлиғи ўртача 30
процент қамайди.

Ҳар йили ажралаятган
фторнинг атроф муҳитига ет-
казиши мумкин бўлган за-

рарнинг миқдорини тасаввур
этиш қийин. Тожикистон
ССРнинг Турсунзода шаҳри-
да бунёд этилган йиринк алю-
миний заводи атроф муҳитига
тузатиб бўлмас даражада
зарар етказди. Ундан ҳатто
республикамизнинг Сариев,
Шўрчи, Денов, Олтинсой
районлари аҳолиси ҳам азий-
ят чекмоқда.

Ҳозирги пайтда СССР
Министрлар Советининг топ-
шириғига биноан республика-
да Тожикистон алюминий за-
води зарарли чикиндиларидан
атроф муҳитини муҳофаза
қилиш юзасидан махсус ил-
мий-техника программаси
ишлаб чиқилмоқда. Ўзбеки-
стон ССР Фанлар академияси,
ВАХНИЛ Ўрта Осиё бўли-
мининг қатор институтлари
ва ЦИНАО Ўрта Осиё бўли-
мининг ижрокисни этиб та-
лиланганлар. Бизнинг инс-
титутимиз ҳам Тожикистон
ларнинг заводи чикинди-
ларининг фторли газлардан
зарарланиши тобора кўп ку-
затишмоқда. Йиринк саноат
марказлари, шунингдек алю-
миний, эмал, ойна, фосфорли
қазилмаларни қайта ишлаш
заводлари теваригидagi туп-
роқ ҳамда ўсимликлар тар-
кибидида фтор миқдори 10—
100 баравар кўпайиши
мумкин.

Бирок фторидларнинг туп-
роққа тушуши ва йилгилани-
ш учун бошқа манбалар ҳам
мавжуд. Масалан тупроққа
солинадиган қазилмалар, ми-
нерал ўғитларнинг таркиби
шулар жумласидан. Чўки
тупроққа солинаётган фос-
форли ўғитлар таркибидида
анчагина миқдорда фтор
мавжуд.

Маълумки, Ўзбекистонда
пахта асосий қишлоқ ҳўжа-
лиғи экинни ҳисобланади. Ё-
зда озуқаталаб ўсимлик тар-
қалиғи учун албатта мине-
рал ўғитлар қўлланиши та-
қозо этади. Ўзбекистон ми-
нерал ўғитлар таъминоти
бўйича мамлакатда олдинги
ўринларда туради. Ҳозирги
пайтда республикада ҳар гек-
тар пахтазорга ўртача 240
килограмм азот, 100 кило-
грамм фосфор, 70 килограмм
калий беришмоқда. Ўғитлар
ни қўллаш тобора қўпайёт-
ган бўлса-да пахта ҳосилдор-
лиғи ошмайпти. Бунга хала-
қит бераётган омиллардан
бири тупроққа фосфор билан
келиб тушяётган фтор экан-
лиғи аҳтимолидан ҳоли эмас.
Чўки бир тонна қўш супер-
фосфат таркибидида қарийб 80,
олдий суперфосфатда 122,
Қора Тоу фосфоритидан тай-
ерланган аммофос таркиби-
да 165 килограмм фтор бор.
Бизнинг ҳисобларига қўра ке-
йинги уч беш йиллик мобай-
нида республикада дала-
рига фосфорли ўғитлар бил-
ан биргаликда 1 миллион
тоннадан зиёд фтор келиб
тушган.

Ана шу бекиес миқдорда-
ги фторнинг бир қисми йи-
ғиштирилган ҳосил билан
биргаликда кетса, бир қис-
мини ўсимликлар ўзлаштира-
ди. Бошқа қисми эса суно-
риш шохобчалари, дренаж
ва сизот сувлари орқали кю-
чиб юради. Шу тариқа био-
логик айланмиш содир бўлади.

Сўнги пайтларда баъзи
олимлар огир тупроқли майд-
онларнинг ҳолатини ахши-
лаш учун таркибидида тўрт
процентча фтор, ҳатто
гипс, стронций ва бошқа
моддалар бўлган фосфоргипс
солишни тақлиф этмоқдалар.

Бу эса атроф муҳитни ана
шу бирикмалар билан иф-
лосланишга олиб келади.

Қўйқа билан бойлан огир
тупроқ фосфорли ўғитлар
орқали келиб тушадиган
фторни ўзида тўпловчи воси-
та ҳисобланади. Шундай
экан таркибидида стронций
бўлган фосфоргипсини солиш
оқилона ҳисобланмайди. Гар-
чи фтор ва фосфоргипсдаги
фтор қийин эрийдиган ҳолда
бўлса-да, тупроқ таъсирида
тарқалиши, ўсимликларга
ўтиши мумкин.

Фосфоргипс қўлланилаётган
барча районларда тупроқда,
ер ости сувлари ва ўси-
мликларда фтор ҳамда строн-
цийнинг тўпганишини куза-
тиб борувчи назорат систе-
масини ташкил этиш зарур.
1986 йилдан бошлаб инсти-
тутимиз Йиринк пахтачилик
региони, аҳолиси зич ва кўп
асрлик деҳқончилик мада-
ниятига эга бўлган Фарғона
водийсидagi тупроқ, ўсим-
ликлар ҳамда оқар сувда
фторнинг тўпганишини ўр-
ганмоқда. Тадқиқотлар янги
ўзлаштирилган ерларда су-
вда эрийдиган фтор миқдори
оз эканлигини, ҳар кило-
грамм тупроқ ҳисобига 1—
1,5 миллиграмм фтор тўри
келишини кўрсатади. Ерлар-
нинг қачон ўзлаштирилганли-
ги ва ўзоқ муддат муттасил
фосфорли ўғитлар қўллани-
лганига қараб фтор миқдори
ҳам оза боради. Ҳозирги
пайтда оқидан сугорилган
таврийларда фтор миқ-
дорини бағтиланган нормада-
дан икки баравар ва ундан
ҳам зиёд ортиқлиғи аниқ-
ланди.

Фторнинг катта йиғиндиси
тупроқнинг химиявий ҳусуси-
ятларини сезиларли даража-
да ўзгартириб қўборади, ун-
даги сувда эришни органик
моддалар мўрчишини қўлай-
тиради, тупроқнинг биологик
антигилни ҳамда тикланиш
қобилиятини пасайтиради.
Тупроқнинг фтор билан иф-
лосланиши огир метабол ва
баъзи кистоларлар сингари
тупроқ юзасига жиддий ҳавф
солади, умумдорлиқни пасай-
тиради, дегрэдацияни вужуд-
га келтиради.

Атроф муҳитига тобора иф-
лос

Қ. ОТАЕВ фотолари. (ЎзТАГ).

4 5 6 7 8 9 10 11 12